

Ревуцька С.К.

канд.філолог.наук, доцент
кафедри маркетингу та менеджменту
ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського

Мушта Д.
студент групи МТ-15

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Феномен національної ідентичності останні десятиріччя все більше і більше привертає увагу науковців різних напрямків. Наразі українське суспільство переживає складний період, коли у вирі стрімких історичних подій у країні, переоцінки цінностей людина відчуває потребу у самоідентифікації, і однією з основних на етапі націотворення є національна ідентифікація. На процеси усвідомлення своєї приналежності до певної нації впливає чимало різноманітних чинників, з огляду на те, що нація є політико-правовим та соціально-економічним утворенням. Найбільш гостро таке питання стоїть перед українською молоддю.

Низка досліджень, проведених соціологічною службою Центру Разумкова 2016 року, в яких до характеристики національної ідентичності було включено питання стосовно визначення української нації, розуміння українського націоналізму і міжнаціональної толерантності засвідчують, що процес формування національної ідентичності має значні зміни у порівнянні з подібними дослідженнями 2005 року, а отже є актуальною проблемою сучасного українського суспільства [5, 12–13].

Багатовимірність поняття «національна ідентичність» не викликає сумнівів у сучасних наукових практиках, а тому є потреба розглядати його як міждисциплінарний феномен. Метою нашого дослідження є аналітичний огляд сучасних наукових концепцій і думок щодо поставленої проблеми, а тому до уваги взято лише наукові дослідження останніх двох десятиліть.

Для формування національної ідентичності важливим є наявність національних почуттів, які формуються в результаті виховання, а національні почуття впливають на формування національної самосвідомості індивіда, і навпаки – сформована національна самосвідомість формує культуру національних почуттів – наголошує П.І. Гнатенко, а «Усвідомлення своєї національної належності складає серцевину національної самосвідомості» [2]. Людину, на яку впливає дві культури, науковець називає людиною з особливим характером, подібним до хімічного з'єднання – у межах визначеного предмета, врахування такої думки є важливим.

С. Кисельов, А. Сальникова переконані, що явище ідентифікації має переважно регіональний характер. Їхній аналіз соціологічних опитувань показує, що підстави для подібних висновків у сучасних українських реаліях безперечно існують. Доведено, що національність розуміється як культурологічний контекст, а не соціально-політичний і мають суттєві відмінності відносно регіонів.

Слушною є думка М.І. Михальченко., який характеризує процеси становлення самоідентифікації індивідів у пострадянській Україні як «переідентифікацію», в результаті якої сформувалися чотири типи ідентичності, критерієм яких є ставлення до національної ідеї, цінностей: «традиціоналісти», «прожектери-футуристи», «прагматики-сучасники», «націонал-патріоти» [9] – як і регіональний, цей фактор є важливим.

Важливість сформованої національної ідеї у процесі формування національної ідентичності відзначає і В.М. Горлова, при цьому наполягає на присутності основних компонентів європейської ідентичності в структурі української національної ідентичності на основі аналізу праць М. Грушевського, В. Яніва, О. Кульчицького.

У численних роботах М.А. Козловець спостерігається чітка орієнтація на складність і специфічність, двоплановість поняття національної ідентичності, він вважає, що в ній проявляються як зовнішні (соціальні), так і внутрішні (психологічні) риси. Виходячи з цього визначає такі структурні рівні національної ідентичності: «а) національно-історичний, який містить усвідомлення єдності нації, ставлення до нації та її культури, уявлення про історію і т. ін., що значною мірою зумовлює національну самосвідомість; б) формально-практичний, на якому відбувається практичне перетворення національних ідей, формується система відносин із навколишнім світом». [8, 7] Серед важливих чинників, що впливають на формування національної ідентичності називає й релігію, однак такий чинник відносно України неодноразово спростовувався вітчизняними науковцями.

Г.П Ковальова акцентує увагу на існуванні великої кількості внутрішніх факторів ускладнення ідентифікаційних процесів в Україні [7, 15], які призводять до «ідентифікаційної невизначеності» (подібний факт відзначала й І.Ю. Вільчинська). Причиною такого визнає нечіткість перспектив українського соціуму та обмежений спектр застосованих ідентифікаційних практик (або ідентифікація з власним минулим, або орієнтація на інших), де ідентичності-копії набувають спотвореного вигляду і не задовольняють глибинні афіляційні потреби [7, 17]. Сутність національної ідентичності вбачає в процесі усвідомлення і відчутті індивідом спільності з нацією на «основі єдності соціальних, економічних, політичних аспектів їхнього буття та культури, а також усвідомлення нацією власної єдності на цих же основах» [7, 17], тобто це взаємний процес ідентифікації – особистості і нації.

Іванова І.Ф. національну ідентичність потрактує відповідно визначених Е. Смітом ознак [4, 87], значно цікавішим є зауваження щодо застосування термінів: пропонує розподіляти в залежності від сфери вживання з певним значенням і конотацією «у наукових дослідженнях та законодавчих документах слід використовувати поняття «етнічна група» як менш заполітизоване та більш змістовне порівняно з поняттям «національна меншина» [4, 87]. Вочевидь такий розподіл сприятиме виявленню толерантності на всіх рівнях суспільного буття.

Вектор своєї наукової уваги Д. Білий спрямовує на важливість переосмислення питання визначення «націоналізм», адже воно довгий час мало спотворений радянською ідеологією характер, більше того визначалося як

негативне, фашистське [1, 8]. Тож, якщо розглядати формування національної ідентичності у молодого покоління, то цей факт має суттєве значення.

М.І. Панчук досліджуючи регіональну ідентичність висновує, що на сучасному етапі спостерігається два різновиди «центральноєвропейський» і «східнослов'янський». Але підстав вважати їх протилежними, різними не бачить, адже український патріотизм, українська нація та держава залишаються підставовими цінностями для абсолютної більшості респондентів у всіх регіонах та мовно-етнічних групах [10, 345].

Культурологічний фактор впливу на формуванні національної ідентичності досліджує Р. М. Поліщук, адже «в її основі є нація як культурна спільнота, яка об'єднується єдиним мисленням, втіленням національної ідеї із спільними культурними та етичними нормами, цінностями, символами» [11, 87].

Отже, у наукових здобутках фахівців у галузі філософії та історії відзначається прискіплива увага до з'ясування сутності поняття «національна ідентичність», нечіткість якого частіше всього пов'язують із розмитістю поняття «нація». Відносно України, помітним є негативний вплив радянського минулого на формування національної ідентичності. Науковцями запропоновано декілька оригінальних класифікацій, які можуть стати базовими при проведенні емпіричного дослідження студентів. Маємо значно ширше окреслення соціально-політичних і культурологічних чинників, що формують національну ідентичність сучасного молодого українця. Більшість дослідників вказують на наявність регіональної (локальної) ідентичності, що пов'язана із багатьма факторами культури, економіки, територіального розташування тощо.

Література

1. Білий Д. Національна ідентичність та становлення модерних націй – сучасне осмислення проблеми / Д. Білий // Схід. – 2015. – № 3. – С. 8–11.
2. Гнатенко П.І. Національна психологія : монографія [Електронний ресурс] / П.І. Гнатенко. – Днепропетровск, Поліграфіст. – 2000.-213. – Режим доступу: <http://amkob113.ru/gnt/>
3. Горлова В.М. Українська національна ідентичність: компаративний аналіз націоналістичних дискурсів автореф. дис...канд. філософ. наук / В. М. Горлова ; Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна. – Харків, 2005. – 21с.
4. Іванова І.Ф. Категорії «національна ідентичність» і «етнічна група» в сучасній соціальній філософії / І. Ф. Іванова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Філософія. – 2015. – Т. 262, Вип. 250. – С. 84–89.
5. Ідентичність громадян України в нових умовах: стан, тенденції, регіональні особливості. Інформаційно-аналітичні матеріали // Центр Разумкова. – 2016. – 7червня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua/upload/Identi-2016.pdf>

6. Кисельов С., Сальникова А. Національна ідентичність українців. Дилема культурного і соціально-політичного / С. Кисельов, А. Сальникова // Політичний менеджмент. – 2003. – № 2. – С. 31–40.
7. Ковальова Г.П. Національна ідентичність та її формування в незалежній Україні в умовах глобалізації: культурологічні аспекти: автореф. дис. ... канд. культурології : 26.00.01 / Г.П. Ковальова ; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2010. – 22 с.
8. Козловець М. А. Національна ідентичність як соціокультурний феномен / М. А. Козловець // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка . – 2011. – Вип. 60. – С. 3–11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2011_60_3
9. Михальченко М. І. Українська національна ідея як регулятивна сила в загальнодержавному і регіональному масштабах / М. І. Михальченко / Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне. Зб. Статей. – К.: Світогляд, 2005. – 186 с.
10. Панчук М. І. Національна ідентичність мешканців Галичини / М. І. Панчук // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 115. – С. 338-346.
11. Поліщук Р. М. Культурна ідентичність як субстанційний чинник формування світогляду українського народу в епоху глобалізації: дис...канд. філософ. наук / Р.М. Поліщук ; Львівський національний університет імені Івана Франка – Львів, 2017. – 215с.

Романуха О.М.

к.і.н., доцент кафедри українознавства
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг

РОЗВИТОК МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Туристична динаміка ХХІ століття характеризується високими темпами розвитку. Це позитивно впливає на світову економіку, культуру, освіту. Туризм набуває різноманітних форм, стає підґрунтям для появи нових економічних регіонів, трансформує засади роботи різних закладів. Поступово туризм перетворився не лише на двигун світової економіки, але й генератор загальнолюдських соціокультурних та цивілізаційних змін. Інтегрувавшись із багатьма сферами людської діяльності, він не лише вплинув на їх розвиток, але й почав залежати від них. Прикладом цьому є музеї. Вони відіграють важливу роль у розвитку міжнародного туризму. Для багатьох країн світу музеї стали основою туристичного ринку, а для туристів – обов'язковим пунктом відвідання.